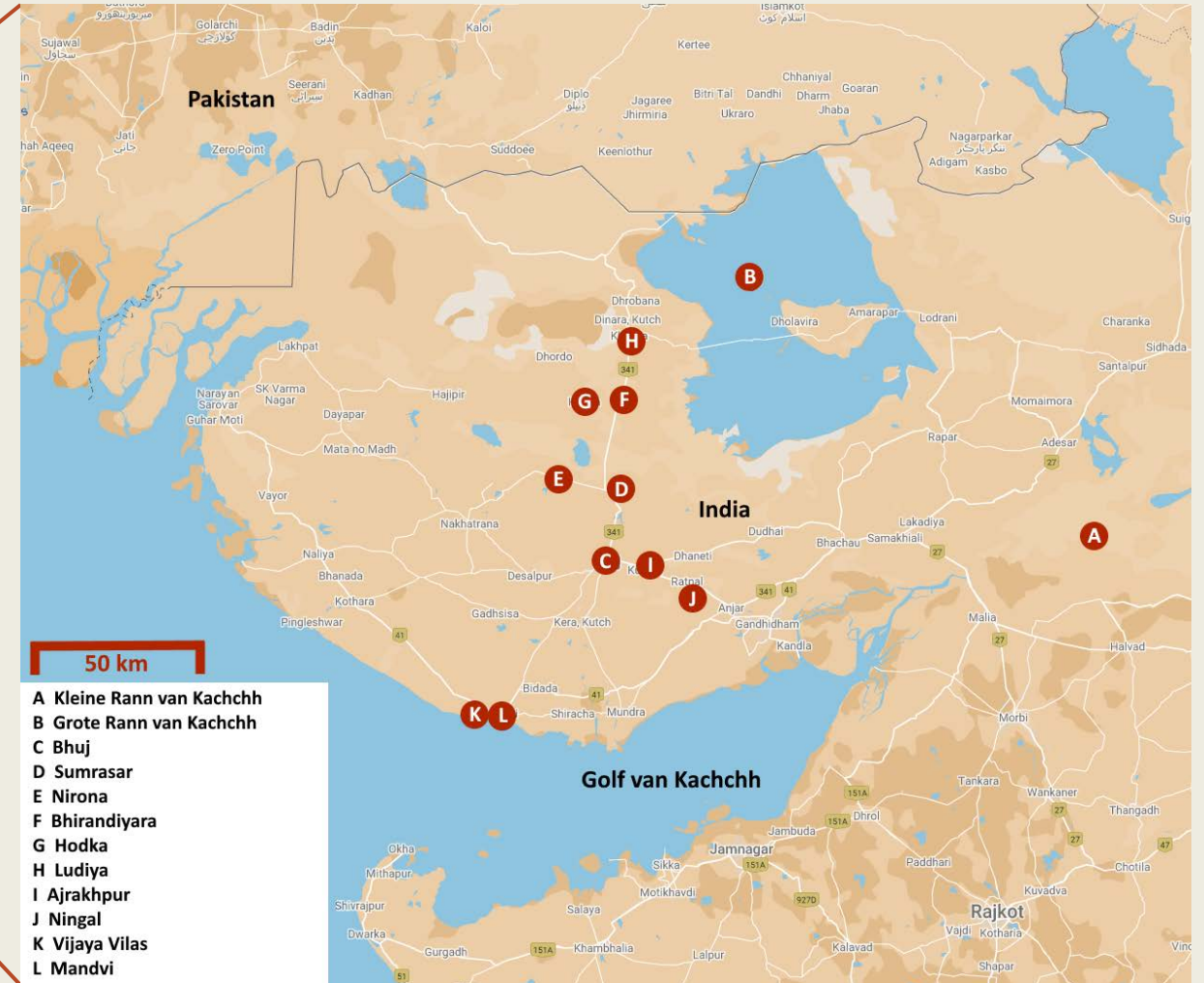

Veertig generaties lang

India | Anno 2006

Pradeep kijkt zorgelijk. Dat zijn we van onze reisgids niet gewend. Maar zonet heeft hij vernomen dat [Bhuj](#) door een aardshok getroffen is. De beving zou een sterkte van 4 op de schaal van Richter gehad hebben. Waar het epicentrum precies lag, weet hij niet. Evenmin is duidelijk of de stad Bhuj zelf getroffen is en hoe ons hotel ginds eraan toe is. Weliswaar bevinden we ons voorlopig nog in Rajasthan, meer bepaald in de paleizenstad [Udaipur](#), maar weldra, over zes dagen om precies te zijn, zal Bhuj onze uitvalsbasis zijn. Van daaruit zullen we [Kachchh](#) verkennen, een afgelegen gebied in de westelijke uithoek van de Indiase staat Gujarat aan de grens met Pakistan.

Het vruchtbare water uit de Himalaya, bron van alle leven, bereikte Kachchh niet langer

Overigens moet het al een kanjer van een aardbeving zijn vooraleer ze er in Bhuj nog van opkijken. Zoals vijf jaar geleden, op 26 januari 2001, toen de stad om 8.46 u. 's morgens door een aardbeving met een kracht van 7,9 op de schaal van Richter getroffen werd. Door haar amplitude en de enorme schade die ze veroorzaakte, kreeg ze ook in het westen veel aandacht. Alleen al in Bhuj vielen toen 13 572 doden. In de wijde omgeving werden honderden dorpen met de grond gelijk gemaakt, een miljoen bouwwerken werd beschadigd of vernield.

Toch is het nog altijd de aardbeving van 1819, met een kracht van 7,7 tot 8,2 op de schaal van Richter, die het meest tot de verbeelding spreekt. Want in twee tot drie minuten boetseerde die het landschap in de vorm zoals we het nu nog altijd kennen. Een deel van het land werd omhoog gestuwd, van oost naar west verscheen over een afstand van 60 tot 70 km een langgerekte heuvel, 16 km breed, twee tot vier meter hoog. Dat volstond om de rivier Nara, een verre vertakking van de Indus, volledig af te blokken. Het vruchtbare water uit de Himalaya, bron van alle leven,

bereikte Kachchh niet langer. Met enorme gevolgen op ecologisch, sociaal en economisch vlak. Handel en transport over het water werden onmogelijk, landbouwers zagen een einde komen aan de levensnoodzakelijke irrigatie. De heuvel die uit het niets verscheen was en dus door God geschapen leek, werd door de moslimbevolking [Allah Bund](#) genoemd, de Dam van Allah.

In de vooravond heeft Pradeep dan toch goed nieuws voor ons – voor zover er over een aardshok goed nieuws te melden valt.

Kleine Rann van Kachchh – Zoutpannen

Weliswaar had de beving deze ochtend een kracht van 5,3 op de schaal van Richter, maar ze zou in een onbewoond gebied plaatsgevonden hebben, ver van de hoofdstad Bhuj. Slachtoffers zijn er niet en onze reis komt niet in het gedrang.

Wat men tegenwoordig de [Rann van Kachchh](#) noemt, was in prehistorische tijden een ondiep gedeelte van de Arabische Zee. Ten tijde van de Indusbeschaving moet het zelfs een bevaarbare archipel geweest zijn. Handelsschepen vertrokken van hieruit naar havens op de kusten van Afrika en het Arabisch schiereiland.

Ten tijde van de Indusbeschaving moet Kachchh zelfs een bevaarbare archipel geweest zijn

Maar de platentektoniek bracht daar verandering in. Al miljoenen jaren beukt de Indiase plaat tegen de Euraziatische plaat. Jaar na jaar schuift ze 47 mm noordwaarts. Voor de tussenliggende materie is er maar één uitweg – ze wordt langzaam maar zeker omhoog geperst. En in feite ook naar beneden, maar dat is een ander verhaal. Het spectaculairste effect van die botsing is de vorming van de Himalaya en het Tibetaans plateau.

En al bevindt Kachchh zich drie- tot vierhon-

derd kilometer van de eigenlijke conflict-zone, toch deelt de regio nog steeds in de klappen. In die mate dat het gebied wat aardbevingsrisico betreft als een Zone V-risicogebied geklasseerd wordt, het vijfde en hoogste niveau dat in India voorkomt. De kans op een aardbeving met kracht 9 is er zeer reëel.

Per slot van rekening is de Indiase plaat de voorbije tweeduizend jaar ongeveer honderd meter opgeschoven. Dat is niet niks

Toen Alexander de Grote hier in 326 v.Chr. op het toneel verscheen, had de voortdurende opstuwing van de bodem het gebied al tot een binnenzee gereduceerd. Sedertdien zijn verscheidene kleine en grote aardbevingen geregistreerd, maar het is de aardshok van 1819 die de doodsteek gaf. Per slot van rekening was de Indiase plaat de voorbije tweeduizend jaar ongeveer honderd meter opgeschoven. Dat is niet niks.

Tegenwoordig is ook die binnenzee helemaal verdwenen, wat overblijft is de Rann van Kachchh, een troosteloze vlakte die zich nauwelijks boven de zeespiegel verheft. Sterke winden drijven bij hoog tij en volle maan soms wat zeewater landinwaarts, maar het grootste deel van het jaar staat de Rann kurkdroog.

Tijdens de jaarlijkse moesson verandert dat beeld echter compleet. Van juni tot september zetten de aanhoudende regens het ge-

bied onder water. De Rann wordt dan ongeveer tot heuphoogte door brak water overspoeld. Hier en daar steken hoger gelegen gebieden een meter of twee, drie boven het overstromingsniveau uit. Op die eilanden groeien bomen en struiken, ze vormen een welgekomen toevluchtsoord voor dieren tijdens de jaarlijkse overstromingen.

Gedurende het lange, droge seizoen verdamppt dat water dan weer volledig, zodat de Rann tot het volgende moessonseizoen

droog komt te staan. Moerassige, sneeuw-witte zoutvlakten zijn daar het resultaat van, ze vormen het handelsmerk van de Rann.

Maar er is meer. Voor de aardbeving van 1819 stroomde de Nara dwars door de Rann. Dag in dag uit zette ze er vruchtbare sedimenten uit de Himalaya af. Dat leverde de lokale boeren steevast rijke oogsten op. In de loop der eeuwen is dan ook een rijke verscheidenheid aan volkeren in Kachchh neergestreken – de Meghwar, de Rabari, de Sodha, de Jath, de Jadeja, ...

Kleine Rann van Kachchh – Zoutwinning

De Allah Bund heeft daar echter brutaal een einde aan gemaakt. Door de Rann stroomt geen water meer. Wat van die oorspronkelijke sedimenten tegenwoordig nog overblijft, is de **Banni**, een dor grasland aan de zuidelijke rand van Kachchh met een oppervlakte van 3 847 km² – ongeveer zo groot als de grootste Belgische provincie. Grootschalige landbouw was geen optie meer in de Banni.

Zo bleek in 1842 bij de Jadeja de verhouding meisjes/jongens een huiveringwekkende één op acht te bedragen

Gandeweg kwam nu een grote migratie op gang naar Bombay, het huidige **Mumbai**, in wat we tegenwoordig een dramatische *braindrain* zouden noemen. Wie het zich kon veroorloven, liet het verpauperde Kachchh achter zich en verhuisde naar Bombay om daar een carrière uit te bouwen. Het minder fortuinlijke deel van de bevolking bleef in de Banni achter.

Ondertussen waren omstreeks 1800 de Britten op het toneel verschenen. Zoals elders in India probeerden ze inkomsten te genereren door belastingen te heffen op economische activiteiten. Maar in Kachchh werkte dat niet. De lokale bevolking was er simpelweg te arm voor. Alleen de zoutproductie had een noemenswaardige economische betekenis. Vrij snel verloren de Britten hun mercantiele

belangstelling voor deze verre uithoek van India.

Maar het moet gezegd, net als elders in India probeerden de Britten ook in Kachchh paal en perk te stellen aan drie grote kwalen die deze maatschappij teisterden – slavernij, kindermoord en *sati*. Kachchh was op dat vlak geen uitzondering. Overall in India waren deze wrede praktijken schering en inslag. Maar het aartsconservatieve Kachchh was de plek waar ze veel langer dan elders standhiel-

Op de sati beten zelfs de Britten hun tanden stuk

De slavenhandel bleek het makkelijkst uit te roeien. Kindermoord daarentegen was andere koffie. Meisjes waren in de lokale gemeenschappen een molensteen om de hals van hun ouders. Dat had alles met de *dowry* te maken, de bruidsschat die de familie van de bruid bij een huwelijk aan de familie van de bruidegom verschuldigd was. In een ver verleden was dit een eerbaar gebruik. Per slot van rekening ging het meisje na haar huwelijk bij haar schoonouders wonen. Soms zag ze haar familie nooit meer terug. De *dowry* werd daarom als een voorschot op haar erfenis gezien.

Maar mettertijd gingen families hun zonen steeds duurder ‘verkopen’. Arme boeren konden zich dat simpelweg niet meer veroorloven. Was de boreling een meisje, dan werd

ze vaak onmiddellijk na de geboorte gedood. Meestal was het de moeder zelf die zich van die taak kweet. Zo bleek in 1842 bij de Jadeja, een van deze volkeren, de verhouding meisjes/jongens een huiveringwekkende één op acht te bedragen.

Uiteindelijk zetten de Britten controleurs in die om de twee maanden alle dorpen afreiden en noteerden welke vrouwen zwanger waren. Telkens werd ook het aantal kinderen geteld en gecheckt of de boekhouding klopte.

Op de *sati* beten zelfs de Britten hun tanden stuk. Dat wrede gebruik impliceerde dat een weduwe zich levend op de crematiebrandstapel van haar pas overleden echtgenoot wierp. Deze praktijk uitroeien bleek aarts-moeilijk, temeer omdat de dader achteraf niet gestraft kon worden. Er ontstond zelfs een soort *satitoerisme*, waarbij weduwen uit staten waar het verbod op de *sati* wel afgedwongen kon worden, naar Kachchh reisden om er vooralsnog *sati* te plegen.

Tegenwoordig is Kachchh nog steeds een

verre uithoek van India, een vrij afgelegen gebied dat tijdens de moessonregens zelfs een virtueel eiland wordt. Geen enkele grote handelsweg doet het geïsoleerde gebied aan, lokale industrie is er niet. De gemeenschappen die in de Banni leven, zijn grotendeels op zichzelf aangewezen. De meeste benodigdheden voor het dagelijkse leven maken ze zelf.

Wie Kachchh zegt, textiel zegt

Het zijn dan ook bedreven ambachtslui in de meest uiteenlopende disciplines – lakwerk, houtwerk, pottenbakken, lederbewerking, kopergravures, zilver- en goudbewerking, ... Maar waar ze vooral in uitmunten is textielbewerking – borduurwerk, patchwork, batik, ikat, blokdruk, *soof*, *rogan*, *patola*, *bhandani*, ... Kortom, wie Kachchh zegt, textiel zegt.

Bijna zover als het oog reikt liggen witte zoutpannen te blaken onder de verschroeiende zon. We zijn net [Maliya](#) gepasseerd en hebben nu de [Kleine Rann van Kachchh](#) bereikt. Die onderscheidt zich van de Grote Rann door het feit dat zoutproductie er op grote schaal plaatsvindt en economisch rendabel is. De Kleine Rann is immers een kwelder, een gebied dat bij hoogtij of storm onder zeewater komt te staan. Regenwater dat tijdens de moesson in de ondergrond

doordringt, neemt dus zout op. Eens het oppervlaktewater na de moessons verdampt is, wordt het zoute water uit de ondergrond naar één van de lege zoutpannen opgepompt. Daar rest na verdamping enkel nog een dikke laag zoutkristallen. Deze worden afgeschraapt en op kegelvormige hopen verzameld.

Een groepje agariya is aan de slag, mannen zowel als vrouwen, die van deze loodzware arbeid hun kostwinning gemaakt hebben

Werken in de zoutwinning is seizoensarbeid. Er is een groepje *agariya* aan de slag, mannen zowel als vrouwen, die van deze loodzware arbeid hun kostwinning gemaakt hebben. Een vrachtwagen staat klaar om geladen te worden. Het zout wordt in manden geschept. Die worden op het hoofd van één van de vrouwen gehesen. Met de loodzware last

stappen ze naar de vrachtwagen en kieperen het goedje in de laadbak – een afmattend karwei in de zinderende vlakke onder de bloedhete zon. De reflectie van de zonnestralen op de zoutkristallen maakt de hitte nog intenser. Zo gaat dat zes tot zeven maanden ononderbroken door. Op een heuveltje hebben ze hun armoedig hutje staan, natuurstenen met een dak van dierenhuiden. Dat de meeste *agariya* met ernstige gezondheidsproblemen kampen, is geen verrassing.

Of we de foto's die we gemaakt hebben, willen opsturen? Op die vraag gaan we heel graag in. Maar het adres dat ze op een briefje schrijven, blijkt onleesbaar te zijn, zelfs reisbegeleider Anup kan er geen touw aan vastknopen. Gelukkig zal Salim, onze gids in Bhuj, er straks in slagen dit schrift te ontcijferen.

Bijna half twee is het wanneer we Bhuj bereiken, de hoofdstad van Kachchh. Gujarat hebben we ondertussen als een vegetarische en alcoholvrije staat leren kennen. Dat is niet alleen aan de invloed van Mahatma Gandhi toe te schrijven – hij werd in deze staat geboren – maar ook aan het feit dat het in dit onvruchtbare gebied quasi onmogelijk is vee te houden met het oog op vleesproductie. Het verbaast ons dan ook dat het restaurant wel alcoholvrij, maar niet vegetarisch blijkt te zijn.

Na het middagmaal daagt Salim op. Hij zal in Kachchh onze gids en toeverlaat zijn. Merkwaardig genoeg heeft hij zijn vader Vazil mee – al horen we eigenlijk Vazilbhai te zeggen, met de toevoeging *bhai* breng je je respect voor een oudere man tot uiting. Vazilbhai komt meteen ter zake. Al meer dan twintig

jaar verzamelt hij textiel uit Kachchh, zijn collectie is beslist de moeite waard. Graag nodigt hij ons daarom morgenavond bij hem thuis uit voor het avondmaal, zodat we achteraf met die indrukwekkende collectie kunnen kennismaken. Uiteraard hangt daar een mercantiel geurtje aan. Toch aarzelen we niet om met plezier op zijn uitnodiging in te gaan.

Dat de meeste agariya met ernstige gezondheidsproblemen kampen, is geen verrassing

Maar eerst moeten we enkele *permits* zien te bemachtigen. Want zonder de nodige *permits* doe je in Kachchh niet zomaar wat je wil. Vooreerst is er de consumptie van alcohol. Helemaal alcoholvrij is Gujarat eigenlijk niet. Ten behoeve van toeristen blijken sommige hotels immers over een heuse *Liquor Division*

Bhuj – Prag Mahal

te beschikken, een vrij ruim magazijn waar meer soorten alcoholische drank te verkrijgen zijn dan een toerist zich dromen kan.

Er komen formulieren, stempels en carbonvelletjes aan te pas, een handtekening hier, een kruisje daar

Beschik je over een *Liquor Permit*, dan heb je 's avonds tussen zes en zeven toegang tot de

Liquor Division en kan je binnen de reglementaire beschikkingen bepaalde hoeveelheden alcoholische drank aankopen. Voor bier is dat bijvoorbeeld tien flessen per 24 uur. Dat staat zo in de Bombay Prohibition Act van 1949.

Voor onze groep is het in dit klimaat best aangenaam om 's avonds bij een koel biertje te kunnen verpozen en de gebeurtenissen van de dag aan zich voorbij te laten gaan. Dus waag ik mijn kans. De *Liquor Permits* worden

door een geüniformeerde *Prohibition Officer* uitgereikt. Ongetwijfeld is de man op basis van zijn strenge uiterlijk gerekruteerd, flitst het me door het hoofd, terwijl ik geduldig het bureaucratische spel meespeel. Er komen formulieren, stempels en carbonvelletjes aan te pas, een handtekening hier, een kruisje daar.

Maar uiteindelijk blij ik de proef met glans doorstaan te hebben. In mijn reispas prijkt de officiële stempel met de melding *The Holder*

of this Passport has been granted a Liquor Permit. Daarnaast beschik ik over *Tourist's Permit No. 007785*, geldig van 13 tot 22 april 2006. Op dat formulier zullen onder de hoofding *Details of Purchase of Foreign Liquor* genadeloos alle details over mijn alcoholverbruik goedgekeurd worden.

Het lijkt eerder een kerk – compleet met klokkentoren – dan een koninklijk paleis

Nu nog even polsen of de receptionist van het hotel bereid is onze flesjes bier in de frigo's van het hotel te koelen. Daar werkt hij maar al te graag aan mee. Want gaandeweg zal blijken dat alle personeelsleden van het hotel haarfijn weten welke gasten over een *Liquor Permit* beschikken en dat ze niet zullen aarzelen om te proberen langs die weg zelf ook een graantje mee te pikken.

Dan is er nog de *permit* om de grensstreek te bezoeken. Schermutselingen in de Rann van Kachchh lagen in april 1965 mede aan de basis van de tweede Kasjmiroorlog tussen India en Pakistan. Dat deze grensstreek zelfs na veertig jaar nog altijd een beetje gevoelig ligt, hoeft dus niet te verbazen.

We richten dan ook onze schreden naar het politiekantoor om de begeerde *permit* in de

Bhuj – Prag Mahal

Prag Mahal – Erkers met jali's

wacht te slepen. De pasfoto's die we daartoe mee hebben, blijken overbodig te zijn. Eén formulier – met de voor de hand liggende naam LIB/FOR/PP/5050/2006 – plus aangehechte namenlijst volstaat om ons van 14 tot 16 april toe te laten ook de verste dorpen in de Rann, zoals Dhordo, Ludiya en Khavda, te bezoeken. Enigszins verontrustend is een vermelding onderaan het formulier – *Please note that landscape photography is prohibited.* Wat daar de draagwijdte van is, is ons voorlopig een raadsel.

Indertijd heeft Salim de beving zelf meegemaakt, een hallucinante ervaring die ongeveer drieënhalve minuut duurde

Ons stadsbezoek kan nu een aanvang nemen. Het was een zekere Rao Hamir die in 1510 in het toen nog welvarende Kachchh een stad stichtte, Bhuj genaamd. Rao behoorde tot de Jadeja, een volk van moslims. Vier eeuwen lang zouden ze over Kachchh regeren. Ze waren uit de Pakistaanse Sindh naar Kachchh

gemigreerd en hadden zich tot het hindoeïsmе bekeerd. In 1548 reeds promoveerde het welstellende Bhuj tot hoofdstad van de regio.

Maar je ontkomt er niet aan, de gevolgen van de aardbeving van 2001 moeten verschrikkelijk geweest zijn, dat blijkt nog steeds als je voet zet in de straten. Indertijd heeft Salim de beving zelf meegemaakt, een ervaring die ongeveer drieënhalve minuut duurde en die hij hallucinant noemt. Toch erkent hij zoals alle anderen dat de aardbeving ook positieve

gevolgen had. Geld stroomde vlot toe waardoor nieuwbouw en renovatie mogelijk werden. De nieuwe groentemarkt is daar een voorbeeld van. Bovendien kreeg Bhuj dank zij de catastrofe een plaats op de wereldkaart, zodat toeristen begonnen op te dagen.

Voor de ramen van de erkers zien we fraaie jali's, het geraffineerde filigraanwerk in steen

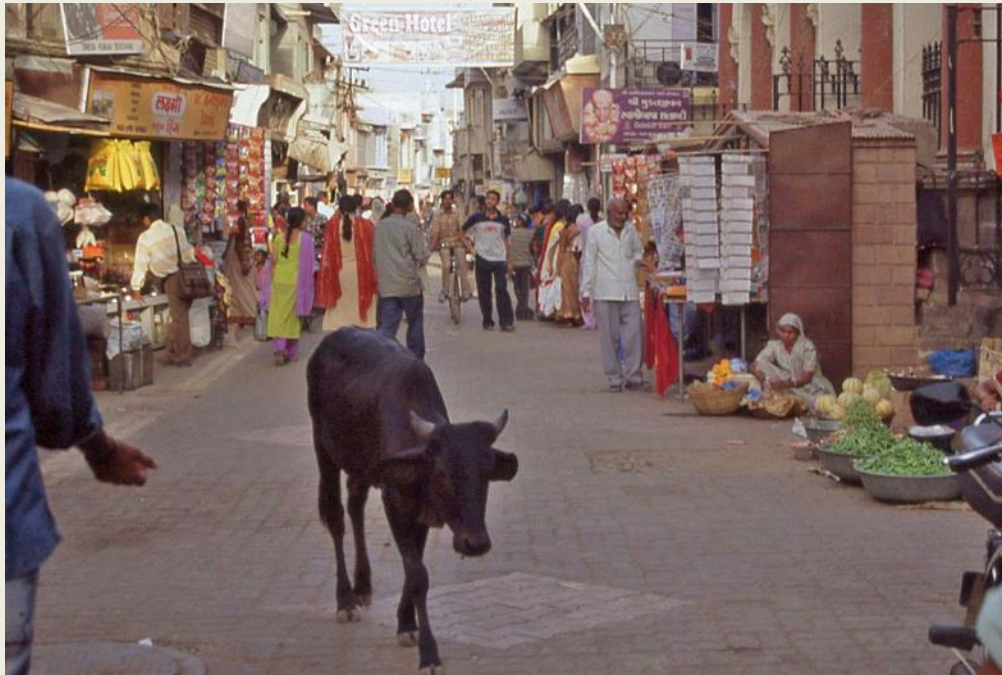
Een van de toeristische trekpleisters van de

bij al blijft het een eclectisch geheel.

De buitengevels van de ver-trekken van de koningin zijn rijk versierd. Voor de ramen van de erkers zien we fraaie *jali's*, het geraffineerde filigranewerk in steen dat licht en lucht doorlaat, maar zon en regen afschermt en dat zo typisch is voor de Indiase architectuur. Maar ze hebben erg onder de aardbeving te lijden gehad. Alleszins is het gebouw nu onbewoonbaar. Alleen duiven en kraaien dringen er nog binnen. En

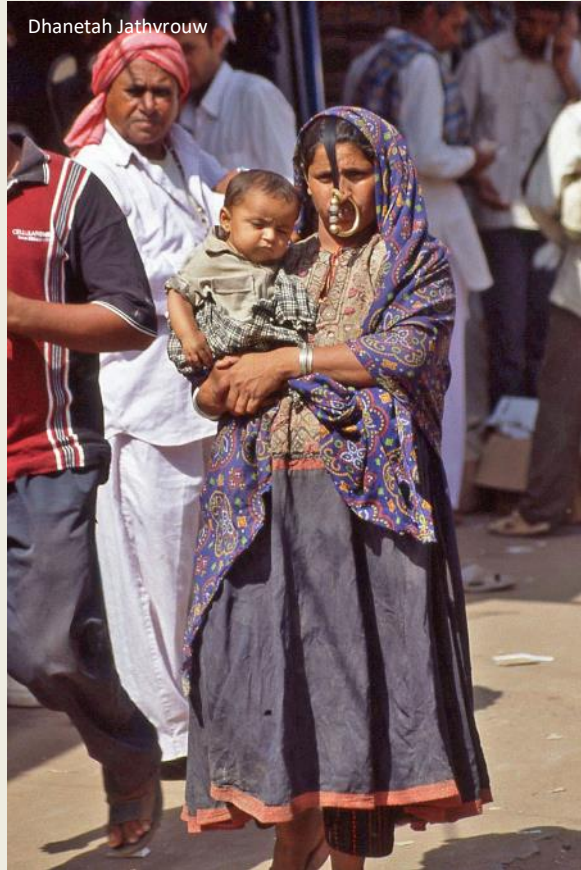
stad is de [Prag Mahal](#), het merkwaardige paleis dat Rao Pragmalji II op het einde van de 19e eeuw liet bouwen. Merkwaardig, omdat de stijl van het gebouw moeilijk te omschrijven is. Het lijkt eerder een kerk – compleet met klokkentoren – dan een koninklijk paleis. Sommigen spreken van Italiaanse gotiek, wellicht omdat nogal wat Italiaanse ambachtsslui bij de bouw betrokken waren. Anderen wijzen de duidelijke Indiase en Moorse elementen aan. Al

Bhuj – Meghwalvrouw

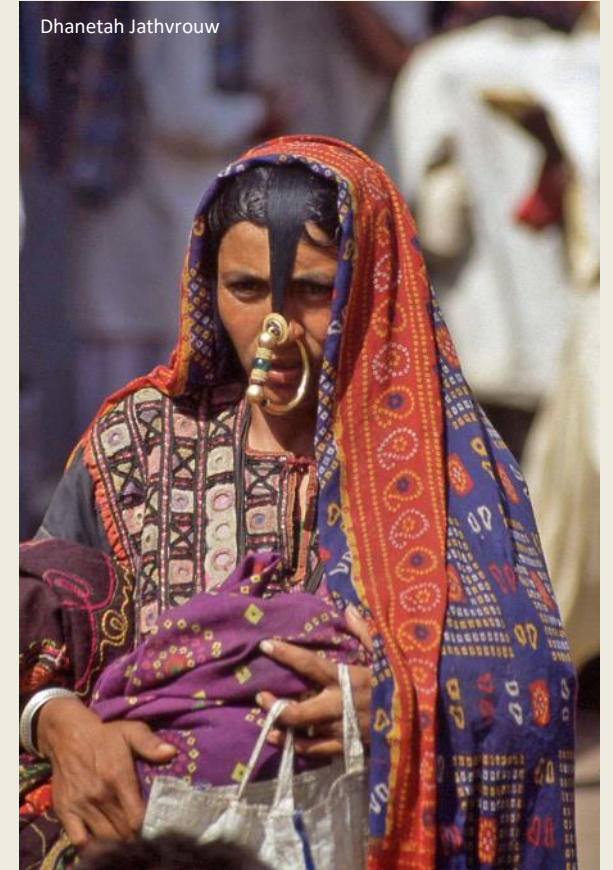
Dhanetah Jathvrouw

Kachchh zeggen is textiel zeggen

Dhanetah Jathvrouw

dieven. Want over enkele maanden [september 2006] zullen inbrekers in het gebouw binnendringen, veel vernieling aanrichten en met enkele kostbaarheden aan de haal gaan.

We klimmen verder naar het [Sharad Baug Palace](#), het oorspronkelijke paleis uit 1752 dat door de koningen als residentie gebruikt werd. De laatste koning die over Bhuj regeerde was Maharajadhiraj Mirza Maharao Sri Madansinhji Vijayaraji Sawai Bahadur – zeg maar Madansinhji Vijayaraji, want de rest zijn louter eretitels. Zijn indrukwekkende

naam ten spijt regeerde hij slechts enkele maanden. Meer bepaald van 26 februari tot 1 juni 1948, toen de prinselijke staat van Kachchh in het onafhankelijke India opging.

De gouden neusringen van de Dhanetah Jath-vrouwen zijn zo zwaar dat een lange, zwarte haarstreng over hun voorhoofd extra ondersteuning moet bieden

Met de bovenverdieping van het paleis maakte de aardbeving korte metten, maar

het gelijkvloers kwam verbazend goed uit de catastrofe. Ook de aanpalende eetkamer heeft de ramp overleefd. Nu is ze tot museum omgevormd. Een meterslang borduurwerk stelt de processie voor die jaarlijks naar de [Bhujangdevtempel](#) trok, de Slangentempel hier zo'n 4 km vandaan.

Aina Mahal, het Spiegelpaleis waarvoor Bhuj zo befaamd is, blijkt nog verrassend intact te zijn. Delfts porselein bedekt de vloer, borduurwerk siert de muren tot op heuphoogte, spiegels reiken tot aan het plafond, houten

deuren en pilaren zijn prachtig bewerkt, terwijl glaswerk en luchters van het plafond neerdalen. Midden in Aina Mahal bevindt zich de slaapkamer van Lakhpatji, de eerste koning.

De stadswandeling rondt Salim af met een bezoek aan de oude stad. Kuierend langs de [Saraf Bazaar](#) en de nieuwe groentemarkt laten we ons gaarne door de gemoedelijke drukte overrompelen. Vrijwel alle vrouwen zijn met de traditionele ornamenten van hun

stam getooid. Voorlopig herkennen we alleen de Meghwalvrouwen met hun zware, metalen nekringen en de talloze armbanden aan hun onder- en bovenarmen. Maar het zijn vooral de Dhanetah Jath-vrouwen die de show stelen. Hun indrukwekkende gouden neusringen zijn zo zwaar dat een lange, zwarte haarstreng over hun voorhoofd extra ondersteuning moet bieden.

Bhuj mag dan veel te bieden hebben, het is vooral de Banni die ons interesseert, dat dorre grasland bezuiden de Rann van Kachchh waar talloze stammen zich al eeuwenlang handhaven. Dat heeft tot een rijke verscheidenheid aan gemeenschappen met gevarieerde tradities en klederdrachten geleid. Toch hebben die het vaak moeilijk om in dit barre gebied de touwtjes aan elkaar te knopen.

[Sumrasar](#) is onze eerste bestemming, want daar is het dat in 1993 de [Kala Raksha Trust](#)

opgericht werd. Die stichting heeft tot doel de eeuwenoude textielvaardigheden in stand te houden. Ter plaatse legt Prakash ons uit hoe dat in zijn werk gaat. Behoud en ondersteuning van traditionele technieken en motieven, daar focust de stichting op. Maar niet alleen het verleden is belangrijk, ook de toekomst. Artiesten moeten leren een delicaat evenwicht te zoeken tussen de eeuwenoude tradities en de verwachtingen van de hedendaagse markt. Het bescheiden museum dat door de stichting in stand gehouden wordt,

biedt de artiesten daartoe de nodige inspiratie. Diverse traditionele werken liggen er uitgestald.

De gemeenschappen van de Banni hebben het vaak moeilijk om in dit barre gebied de touwtjes aan elkaar te knopen

Het is vooral de techniek van de *soof* waar de borduursters hier in opgeleid worden. Ooit begon de stichting met 20 cursisten, tegenwoordig stuurt ze 600 bekwame vakmensen

Bhuj

Meghwalvrouw

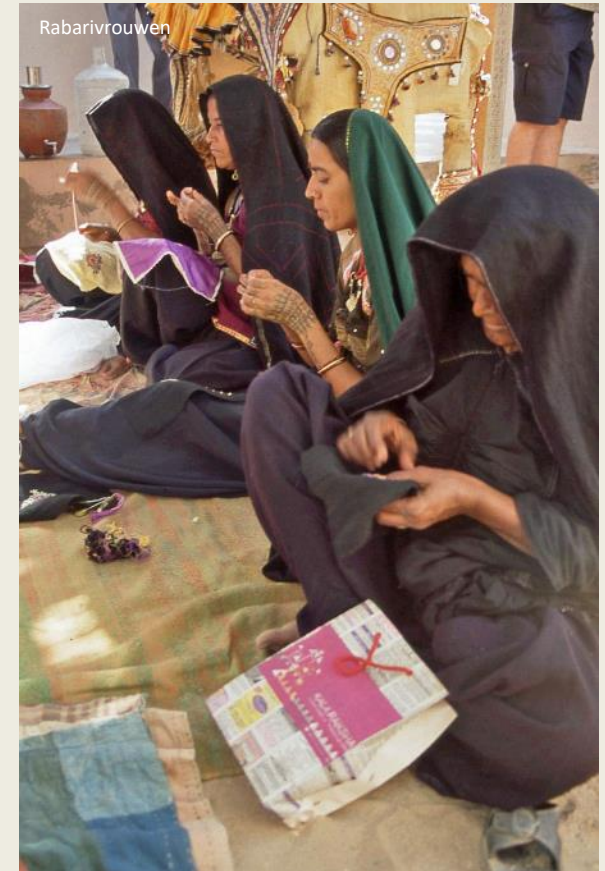

Sumrasar – Meghwalvrouw

Meghwalvrouw

Rabarivrouwen

aan, verspreid over zes gemeenschappen. *Soof* is een techniek waarbij het borduren aan de achterkant van de stof plaatsvindt. De borduurster tekent haar motieven niet vooraf op de stof uit, ze werkt uit het hoofd en telt het aantal draden van schering en inslag. Zo ontstaan geometrische patronen, heel vaak zijn dat driehoekige mozaïekvormen. Een beetje aanleg voor wiskunde en geometrie is bijna een must voor deze borduursters.

In haar researchcentrum beheert de stichting

zeshonderd originele stukken. Netjes geïnventariseerd op A4'tjes – code, beschrijving, gebruikte technieken, foto ... – worden ze in ladekasten bewaard. Gaandeweg is de volledige catalogus zelfs gedigitaliseerd. Met enkele muisklikken heb je toegang tot informatie over alle mogelijke textieltradities.

Er is net een workshop bezig. Een tiental vrouwen zit te borduren. Ons valt niet alleen het mooie borduurwerk op dat ze vervaardigen, maar ook hun kleurrijke klederdracht en rijke juwelen. De somptueuze opsmuk van de

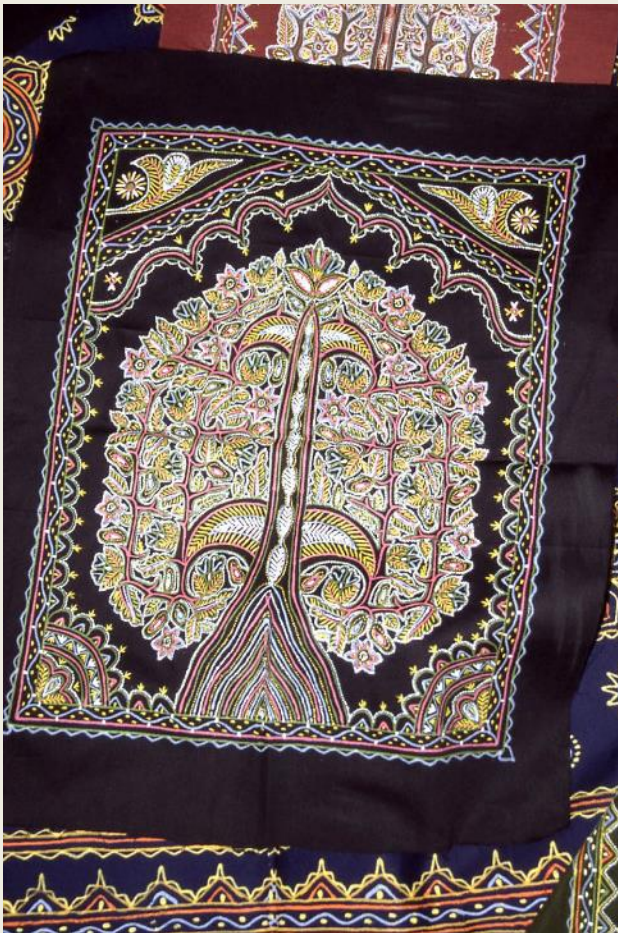
Meghwalvrouwen komt ons al vertrouwd voor, de Rabarivrouwen daarentegen lijken met hun donkere outfits eerder voor soberheid te opteren.

De Rabarivrouwen lijken met hun donkere outfits eerder voor soberheid te opteren

Veel is het niet dat deze fraaie borduurwerkjes opbrengen. Amper 690 roepies – iets meer dan 13 euro – tel je neer voor een bor-

duurwerk waar een Rabarivrouw twintig dagen aan gewerkt heeft. Maar deze prijzen optillen naar een hoger niveau zou de lokale economie ontwrichten.

Op weg naar [Nirona](#) passeren we een eenzame wandelaar. Toeval of niet, Salim herkent hem meteen. Het is Arab Khatri, de man naar wiens atelier we op weg zijn. Samen met zijn 22-jarige neef Sumal Khatri beoefent hij de zeer zeldzame techniek van de *rogan* om tekeningen op stof aan te brengen. En dat doen ze op zeer hoog niveau. Zo heeft Arab

al eens een prijs van de staat Gujarat gewonnen en heeft Sumal ooit uit handen van de president van India een nationale prijs van 50 000 roepies mogen ontvangen. Tegen de muur hangen de foto's die deze uitspraken bekrachtigen. En in 2014 zal de Indiase premier Narendra Modi tijdens zijn bezoek aan het Witte Huis president Obama een roganschilderij van de familie Khatri schenken.

Al zeven generaties lang beoefenen ze in de familie Khatri de kunst van de rogan

Al zeven generaties lang beoefenen ze in de familie Khatri de kunst van de rogan. Buiten de Khatri's is er niemand in India die de techniek nog beheerst. Het is dan ook

een zeer omslachtige bedoening. Kasterolie wordt gekookt en met een verpulverd mineraal vermengd, zodat een rubberachtige, kleverige pasta met een doorgaans vrij intense kleur ontstaat. Met een voorraadje gele pasta op de muur van zijn rechterhand gaat de linkshandige Sumal aan de slag, terwijl oom Arab fier toekijkt. Met een metalen naald roert hij in de pasta, rijgt er een elastische draad uit en strijkt deze op de zwarte stof – katoen of zijde – waar de pasta in sierlijke lijnen blijft kleven en een figuur vormt. Patronen zijn er niet, bij Sumal zit alles in zijn hoofd.

Enkele schitterende, handgemaakte werkstukken komen op tafel. Zeventig tot honderd jaar oud zijn ze, quasi onbetaalbaar dus. Maar ook de prijzen van wat ze zelf maken, liggen duidelijk hoger dan daarstraks bij Kala

Raksha. Met vier diploma's tegen de muur, mag Sumal al iets meer vragen. Voor de stukken die hij ons toont, variëren de prijzen van 2 000 tot 30 000 roepies, oftewel 40 tot 600 euro.

Tijdens zijn bezoek aan president Obama zal de Indiase premier Narendra Modi hem een roganschilderij schenken

Een steenworp verder worden we door een artisanale bellenmaker onthaald. In een vloek en een zucht klopt en snijdt hij voor onze ogen een welluidende bel in elkaar. Het aanbod in zijn atelier is overweldigend, bellen met de meest uiteenlopende vormen en afmetingen komen in beeld. Maar gegeerd zijn deze werkstukken niet echt. Onze affiniteit met een koebel staat op een laag pitje.

Voor lakwerk zijn dan weer de Vadha befaamd. Een artiest toont ons hoe lak, met een kleurstof vermengd, op een stok aangebracht wordt. Door vervolgens de stok te draaien spreidt de lak zich gelijkmatig over de stok zodat kleurrijke geometrische motieven ontstaan. Al vind je lakwerk bij vele culturen, toch is deze manier van werken uniek, omdat nergens anders zulke bonte kleuren geproduceerd worden.

De ronde hutten met kegelvormige daken blijken veel beter tegen een aardbeving bestand te zijn dan hedendaagse rechthoekige gebouwen

Noordwaarts gaat het nu, met aan onze linkerkant de troosteloze Rann die zich tot aan de einder lijkt uit te strekken. Mocht dit het moessonseizoen zijn, dan zou het brakke water tegen de verhoogde weg klotsen. Dan

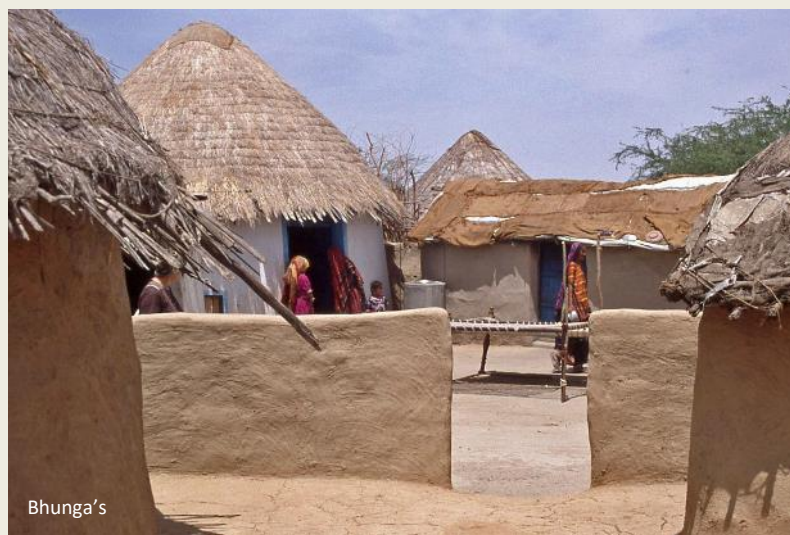

Vadha – Lakwerk

daagt [Bhirandiyara](#) op. Het zijn uitsluitend Meghwals die in Bhirandiyara wonen. In feite is het een moslimgemeenschap rond één grootvader. Welvarend is de gemeenschap alleszins niet. Dat ze bovendien steeds binnen hun kleine subkaste huwen, legt een zware hypotheek op hun toekomst.

Een twintigtal hutten telt de kleine gemeenschap. *Bhunga's* moeten we ze eigenlijk noemen, deze ronde hutten met kegelvormige daken. Zulke structuren blijken veel beter tegen een aardbeving bestand te zijn dan hedendaagse rechthoekige gebouwen. Op een aardshok reageren de cilindrische wanden immers met de rekbaarheid van een boog. Bovendien krijgt een windhoos nauwelijks vat op de ronde structuren – de wind glijdt er gewoon langsheen.

De muren van deze *bhunga's* zijn van takken of bamboestokken gemaakt. Die zitten een

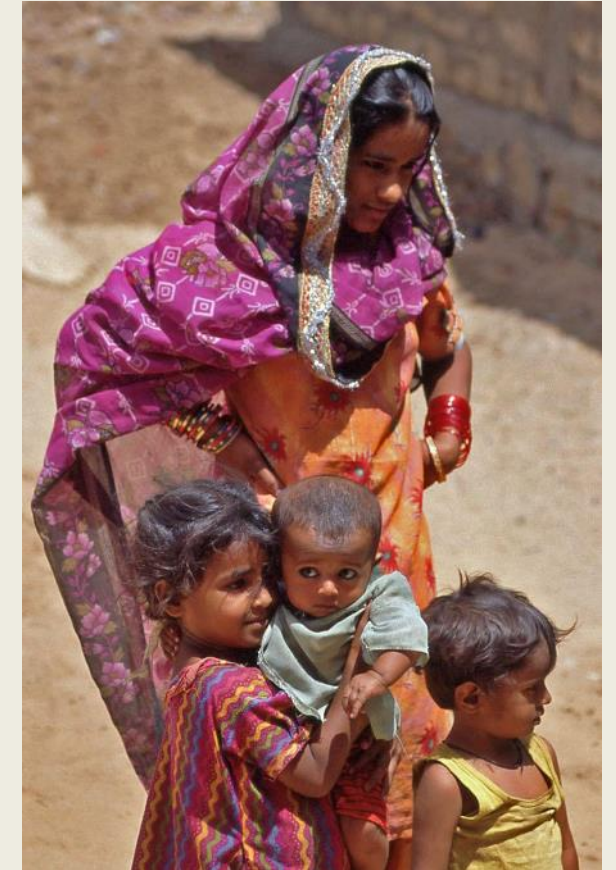
Bhunga's

Bhirandiyara

Patanwadischaap

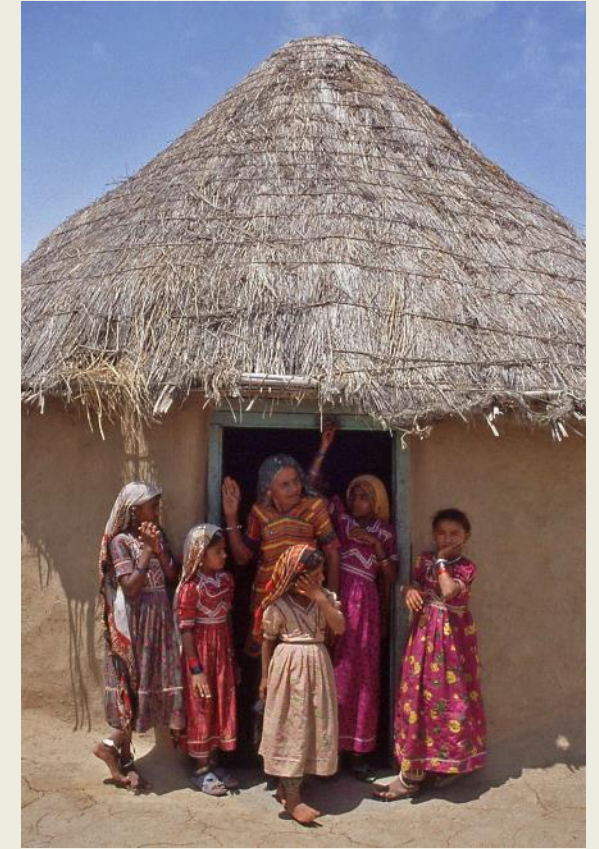
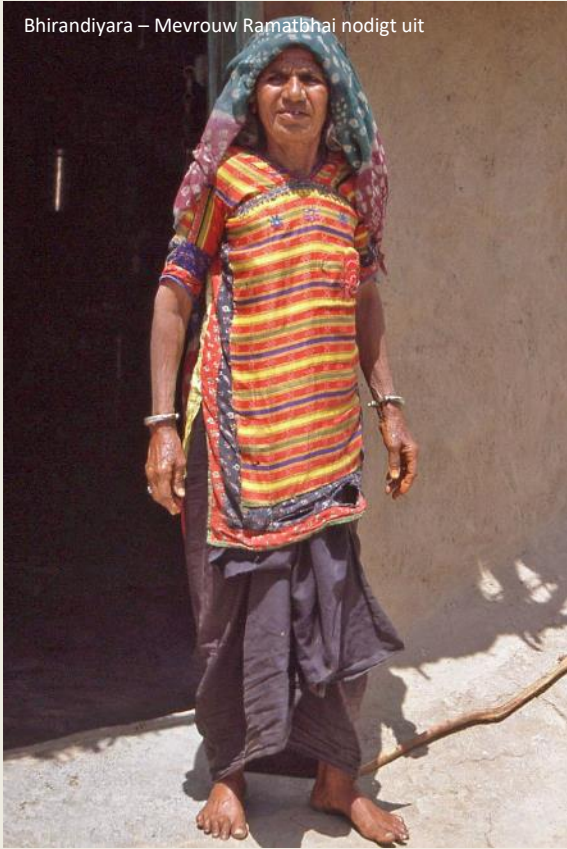

zestigtal centimeter diep in de grond en worden met touwen van gras samengehouden. Daar overheen komt een laag van modder en koemest. Zo ontstaat de perfecte isolatie – 's zomers tegen de hitte, 's winters tegen de koude. De daken van gras of riet rusten op een skelet van takken of bamboestokken. Aan de binnenkant is dat kegelvormige plafond kleurrijk beschilderd. Een prominente plaats is in de woningen nog altijd aan de koffer voorbehouden die eertijds de *dowry* bevatte. Zo toont de familie aan dat indertijd de

traditie gerespecteerd is.

Wat verder staat Ramatbhai er op dat we haar traditionele huisje bezoeken. Het is er opvallend fris. Ze slooft zich uit om het haar bezoekers naar de zin te maken – ze wuift ons zelfs koelte toe terwijl we staan te puffen. Al twee jaar viel er geen regen meer in de streek, het is dan ook armoe troef in deze gemeenschap van schaapherders. Met wat geluk kan Ramatbhai één maaltijd per dag nuttigen. Toch verontschuldigt ze zich ervoor dat ze ons moet laten vertrekken zonder

Bhirandiyara – Mevrouw Ramatbhai nodigt uit

voedsel en drank met ons gedeeld te hebben. Giften aanvaardt ze ook al niet, wel wil ze eventueel wat spulletjes verkopen.

Ramatbhai verontschuldigt zich ervoor dat ze ons geen voedsel en drank heeft kunnen schenken – zelf heeft ze nauwelijks iets te eten

onze aandacht. Kennelijk zijn ze het resultaat van handenarbeid. De opgegraven aarde werd gebruikt om de weg op te hogen, legt Salim uit. De arbeiders werden betaald op basis van het volume aarde dat ze aanleverden. Vandaar de rechthoekige vorm – zo kan je het geleverde volume makkelijker berekenen. Salim raamt de buitentemperatuur op 42 à 43 °C.

Tallose rechthoekige putten langs de verhoogde asfaltweg trekken

Een extreem hobbelig parcours brengt ons in [Hodka](#), een gemeenschap die hoofdzakelijk uit moslims bestaat, naast een minderheid van tien procent Meghwals. Die hebben zich tot het hindoeïsme bekeerd en behoren nu tot de *dalits*, de kasteelozen die vroeger de onaanraakbaren genoemd werden – een term die sedert het midden van de vorige eeuw wettelijk verboden is. Uiteraard is het democratisch verkozen dorpsvoofd een moslim. Maar spanningen tussen de gemeenschappen zijn er hoegenaamd niet, weet Salim.

Allicht vormen de Meghwal de makkelijkst herkenbare volksgroep in Kachchh. Dat is uitsluitend aan de flamboyante kleding van hun vrouwen te danken. Rood is de dominante kleur van hun *ghagra chola*, de combinatie van een topje en een lange rok die het middenrif bloot laat. Dat geldt ook voor hun *dupatta*, de omslagdoek die ze over hoofd en schouders gedrapeerd hebben.

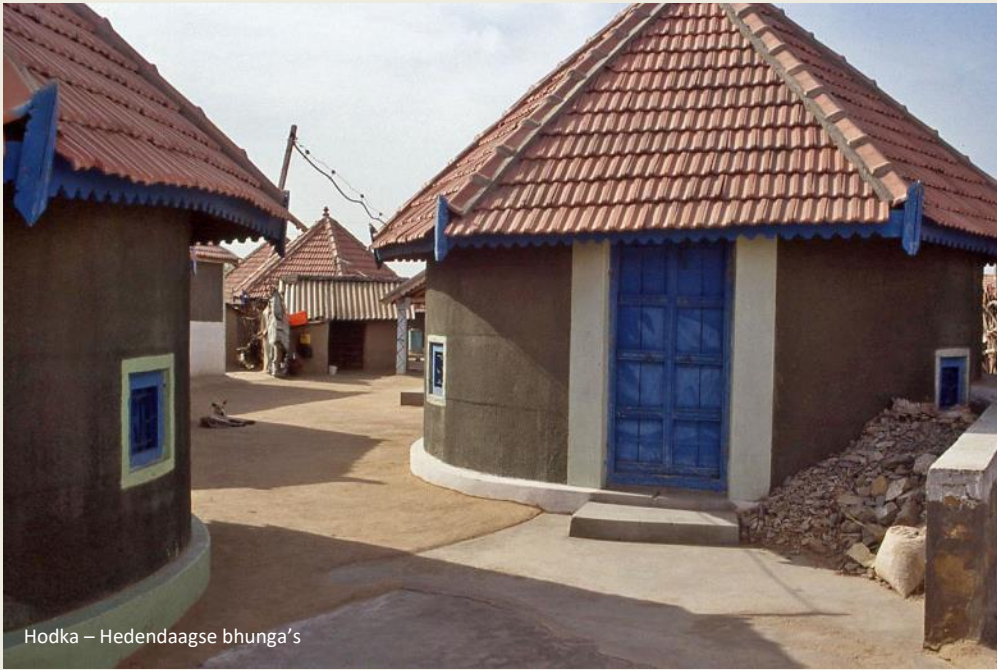
Al dat textiel is uitbundig met borduurwerk versierd. Geen vierkante centimeter is ongemoeid gelaten. Vaak worden kleine spiegelgltjes of *aabhla* in de stof genaaid. Rond bo-

Bhirandiyara – Bhunga met charpai (bed)

Bhunga met dowrykoffer

net van een bruiloft teruggekeerd is. Haar outfit is zo mogelijk nog weelderiger dan die van de andere vrouwen. Terwijl ze bij de andere vrouwen zit, houdt ze doorlopend haar *dupatta* als een scherm voor de linkerkant van haar gelaat. De bedoeling is dat haar schoonvader haar gelaat niet kan zien, legt Salim uit. Dat is een manier om haar respect voor haar schoonvader te tonen.

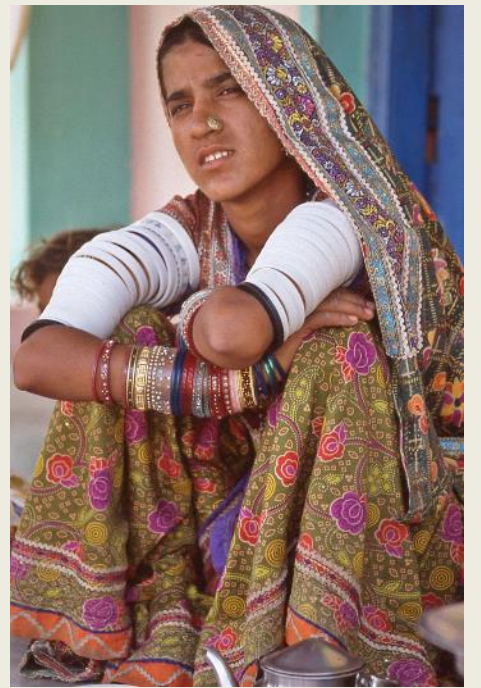
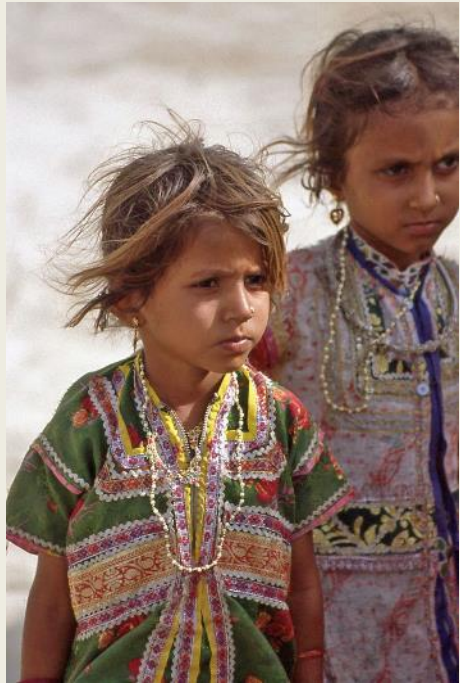
Het dorp ziet er vrij welvarend uit. De ronde hutten zijn in *bhunga*-stijl opgetrokken,

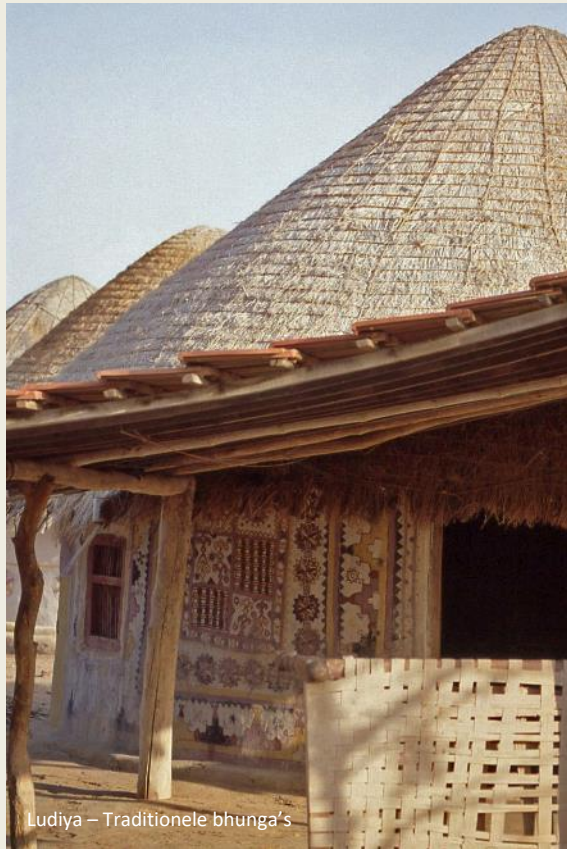
ven- en onderarmen dragen ze tientallen ringen, meestal wit of zilverkleurig. Daarnaast zijn er de enkelringen, de neus- en oorsieraden en de zware torus van metalen ringen rond de hals. Zelfs een peuter wordt met een schat aan sieraden behangen.

Ze schermt haar gelaat voor haar schoonvader af. Dat is een manier om haar respect voor hem te tonen

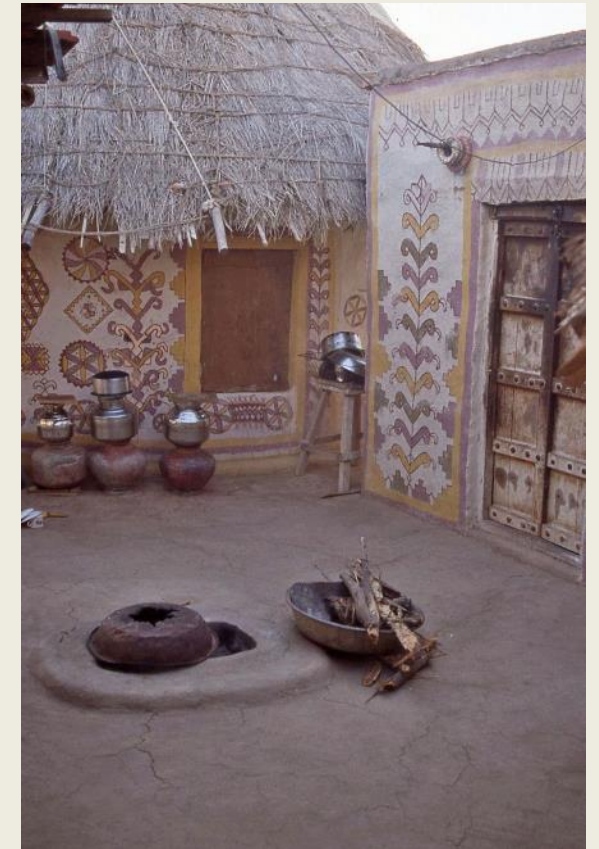
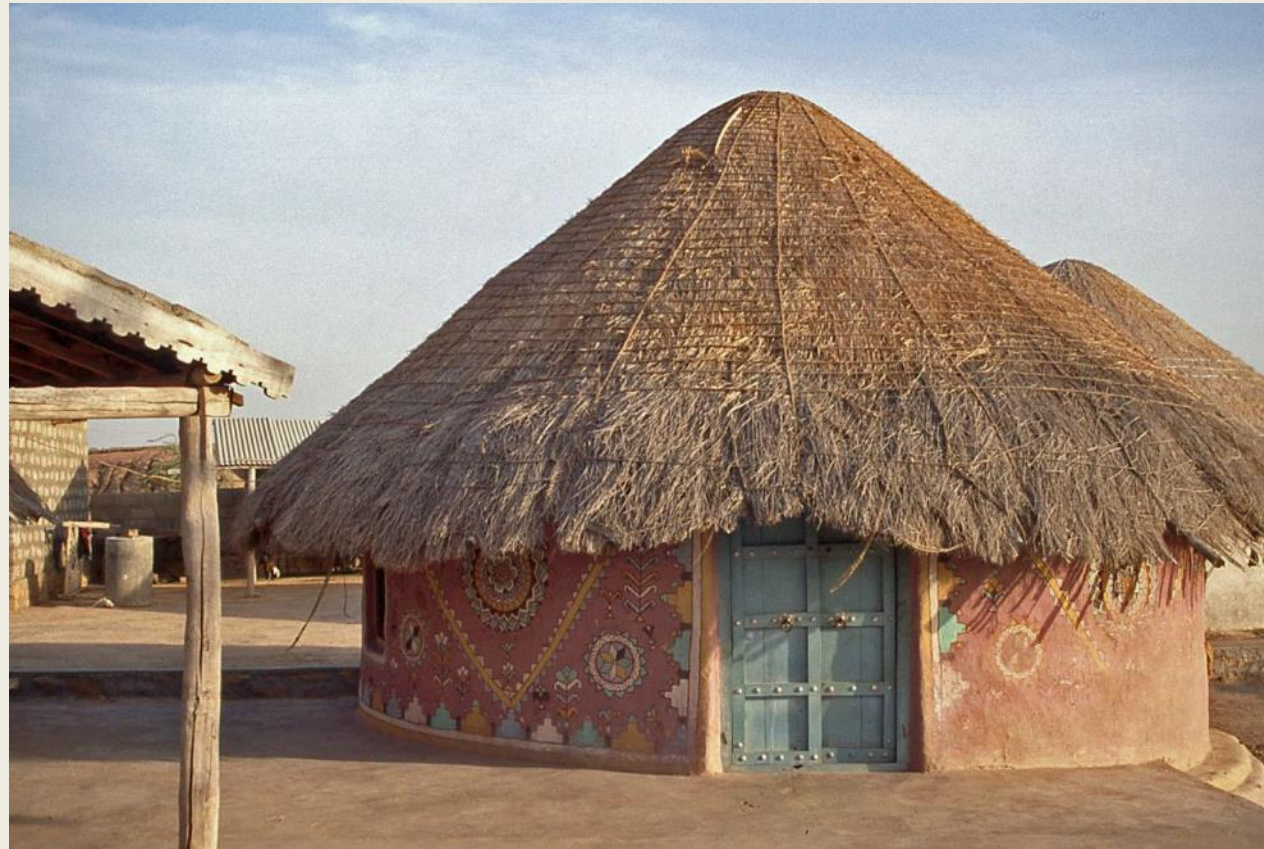
Alsof dat niet volstaat, maken we kennis met een vrouw die

Ludiya – Traditionele bhunga's

maar dan met moderne materialen – inclusief pannen op het dak. De grond tussen de hutten is verhard en lichtjes opgehoogd ten opzichte van de omgeving, zodat de moessonregens er geen modderbrij van maken.

Het dorps hoofd begroet ons hartelijk en brengt ons naar de waterput van het dorp, waar het een komen en gaan is van vrouwen met waterkruiken.

Ondertussen is het vrij laat geworden, te laat om het verre [Dhordo](#) nog te bezoeken. Dan

maar naar [Ludiya](#), een dorp waar de aardbeving in 2001 lelijk huisgehouden heeft, maar dat ondertussen volledig in de oorspronkelijke stijl heropgebouwd is.

Voor de chef heeft zijn zaakjes goed voor elkaar. Zijn hut staat in pole position

Kennelijk is Ludiya beter dan de andere dorpen op toeristen ingesteld. Waar ze in Bhirandiyara beduusd in de deurtjes van

hun hutten naar ons stonden te staren, rollen ze hier meteen hun borduurwerk uit zodra ze in de verte ook maar het witte silhouet van onze bus zien naderen. Vooral de chef heeft zijn zaakjes goed voor elkaar. Zijn hut staat in *pole position*. Wil je het dorp bezoeken, dan betreed je eerst zijn erf, waar alleen zijn familieleden hun koopwaar mogen uitstallen. Mocht je daarna nog voldoende geld en interesse overhouden, dan kan je nog even bij de andere dorpingen langsgaan.

Voor een mooi stuk borduurwerk van circa 90 cm op 140 cm vragen ze 15 000 roepies, ongeveer 290 euro. Ons lijkt dat erg weinig, in aanmerking genomen dat er zo maar even drie jaar aan deze creatie gewerkt is. Toch raamt Salim de reële waarde op slechts 4 000 à 5 000 roepies, ongeveer 80 à 95 euro.

De binnenmuren van de bhunga's zijn bekleed met een modderspecie waarin spiegeltjes gefixeerd zijn

Fraaie geometrische motieven sieren de buitenwanden van sommige bhunga's. Maar het is het interieur van de bhunga van de chef dat de echte verrassing voor ons in petto heeft. Voor het eerst maken we met lippan kaam kennis. Een unieke kunstvorm is dat, waarbij de binnenmuren van de bhunga's bekleed worden met een modderspecie waarin spiegeltjes gefixeerd zijn. Een wonderlijke

Ludiya – Lippan kaam

geometrische reliëfschildering is daarvan het resultaat. Die houdt het interieur van de hut koel, maar brengt ook licht en schoonheid in het harde leven van zijn bewoners.

Lippan kaam houdt het interieur van de hut koel, maar brengt ook licht en schoonheid in het harde leven van zijn bewoners

Traditioneel kneedt men de specie uit een mix van dierenmest en modder of klei uit de meren van Kachchh. Vervolgens wordt de muur bevochtigd, zodat de specie goed zal kleven. Een grote spiegel wordt met een steen in willekeurige kleine stukken geslagen, de fragmenten worden in een decoratief patroon tegen de muur geplaatst. Dan wordt de specie over de muur uitgestreken, zodat de aabhla, de spiegeltjes, gefixeerd worden. Is het kunstwerk na enkele dagen voldoende gedroogd, dan wordt een beschermend

laagje van wit zand uit de Rann over de specie aangebracht.

Tot zover de traditie. Tegenwoordig houdt de kunstvorm nog steeds stand, maar wordt de specie meestal uit een mengsel van kalkpoeder, houtzaagsel, modder en lijm gekneed. De *aabhla* zijn geen willekeurige scherven, maar worden kant-en-klaar in standaardvormen geleverd – driehoekig, rond, diamantvormig. Als drager gebruikt de kunstenaar vaak MDF, een vezelplaat. Zo kan hij nu

ook draagbare kunstwerken maken en vooral verkopen. Want *lippan kaam*-kunstwerken vinden makkelijk hun weg naar moderne woningen.

Lippan kaam is niet de enige artisanale branche waarin ze in Ludiya uitblinken. Ook de houtbewerking heeft er enige faam verworven. Toch stelt het houtsnijwerk dat ze te koop aanbieden, ons enigszins teleur. Verfijnd kan je deze gravures nauwelijks noemen.

Moeizaam rukken we ons uit deze fascinerende omgeving los en trekken terug zuidwaarts. Terwijl de verschroeiende zon langzaam aan de westelijke horizon wegzakt, laten we de Rann van Kachchh achter ons. Zo wat een uur later genieten we in het alcoholvrije Gujarat van onze koele biertjes.

We zijn ze niet vergeten, de uitnodiging van Vazilbhai, Salims vader. Met wat zoetigheden onder de arm om het ijs te breken staan we omstreeks negen uur bij hem op de stoep.

Ludiya – Avondschemering

Een authentieke maaltijd wordt het, Indiase dagelijkse kost als het ware, met lokale ingrediënten

Een authentieke maaltijd wordt het, Indiase dagelijkse kost als het ware, met lokale ingrediënten. Benieuwd vleien we ons neer, een laken op de grond doet dienst als tafel. De maaltijd die Vazilbhai's vrouw ons voorschotelt, overtreft bij verre die van het hotel. Achteraf toont Vazilbhai ons enkele pronkstukken uit zijn collectie. Honderden heeft hij er,

sommige zijn meer dan honderd jaar oud, sommige komen helemaal uit Bengalen.

Enkele veelbelovende dorpjes ten oosten van Bhuj, dat is wat we voor onze laatste dag in Kachchh op ons verlanglijstje hebben staan. Vooreerst is er [Ajrahkpur](#), waar Ismail Mohammed Khan ons staat op te wachten. Blokdruk op textiel is zijn specialiteit. Uiteraard werkt hij uitsluitend met natuurlijke kleuren. Die worden uit planten en mineralen gewonnen. Een vijftiental daarvan heeft

hij bij wijze van voorbeeld in kleine bokalen klaarstaan. Indigo, henna, kurkuma, granaatappel, rabarber en modder leveren de meest gebruikte kleuren.

De vorm van blokdruk die Ismail in zijn atelier toepast is van islamitische origine. Vandaar de geometrische patronen

Een troebele vloeistof in een stenen kuip, deels in de grond ingegraven buiten in de tuin, blijkt de chemische versie van indigo te zijn. Fatsoenlijk werk kan je daar niet mee

verrichten, smaalt Ismail. Hij wijst een indigo plantje in zijn tuin aan, de bron van natuurlijke indigo, een veel duurzamere kleurstof. Naar onze mening ziet het er erg zielig uit, dit plantje. Dat beaamt Ismail, indigoplantjes kan je in deze regio niet kweken. Daarvoor moet je in het zuidoosten zijn, in Andhra Pradesh of in Tamil Nadu. Dat is dan ook de plek waar hij zijn indigo bestelt. Dat dit onbeduidende indigoplantje ooit een van de grote drijfveren achter de kolonisatie van India door westerse mogendheden was, is tegenwoordig moeilijk te bevatten.

Ajrahkpur – Blokdruk

Sop je de bloemen van een indigoplantje een nacht in water, dan geven ze kristalletjes af. Daaruit kan je een pasta fabriceren die als kleurstof kan dienen. Ter illustratie dompelt Ismail een stukje textiel in een vat natuurlijke indigo. Het komt er mooi... groen uit. Laat je het een tijdje drogen, dan krijgt het tot onze verbazing zijn karakteristieke blauwe kleur.

In een streng van 144 ragfijne witte zijden draadjes bindt hij elk van die draadjes op welbepaalde plaatsen meticuleus met een wit touwtje af

In een atelier achteraan op het erf zijn drie baardige mannen naarstig met blokdruk aan de slag. Ze werken zeer meticuleus, al lijkt snelheid belangrijker te zijn dan nauwkeurigheid. Dit ambacht is minstens drieduizend jaar oud. In totaal vergt het zestien stappen

om een werkstuk klaar te maken. Maar dan kan je er ook zeker van zijn dat de stof niet verkleurt en dat de kleuren bij het wassen niet uitlopen. De vorm van blokdruk die Ismail in zijn atelier toepast is van islamitische origine. Vandaar de geometrische patronen die op de islamitische architectuur geïnspireerd zijn.

Voor ons is de combinatie van witte touwtjes op witte zijde volkomen ondoorgrondelijk

Natuurlijke verfstoffen en textiel, daar kan Daramshi Maheshwari ook over meepraten. De ikat-expert van Gujarat wordt hij weleens genoemd. Zijn atelier heeft hij in [Ningal](#). We treffen er een kunstenaar in kleermakerszit aan, gefocust op zijn werkstuk. In een streng van 144 ragfijne witte zijden draadjes bindt

hij elk van die draadjes op welbepaalde plaatsen meticuleus met een wit touwtje af. Het patroon dat hij daarbij hanteert bestaat nergens anders dan in zijn hoofd. Voor ons is de combinatie van witte touwtjes op witte zijde volkomen ondoorgroendelijk.

Is het afbinden voltooid, dan worden de strengen in een verfstof gedompeld en gedroogd. Waar de zijden draadjes bloot lagen, zijn ze gekleurd. Waar ze door de witte touwtjes afgeschermd waren, zijn ze wit gebleven. Dit moeizame proces moet de kunstenaar hernemen voor alle kleuren die in het patroon voorkomen.

De familie Salvi doet dat al sedert de 11e eeuw – zo maar even veertig generaties lang, van vader op zoon

Pas na het verven worden de draden geweven. Geen voor de hand liggende karwei. Want de geverfde draden vormen de inslag, ze moeten zeer nauwkeurig met de schering verweven worden, zo niet wordt het patroon vervormd. In het atelier bedienen een man en een vrouw samen het weefgetouw, traag maar secuur. Elke dag leveren ze ongeveer één meter sari af. Neem je het voorbereidende werk mee in rekening, dan kom je op 20 tot 25 dagen werk voor de productie van een sari. Prachtige sari's zijn dat dan, in zuivere, heldere kleuren. De prijzen variëren van 3 500 roepies tot 8 000 roepies, of 70 tot 150 euro.

Draagt zowel de schering als de inslag een kleurenpatroon, dan spreekt men van dubbele ikat of *patola*. Het vergt weinig fantasie om te bevroeden dat dubbele ikat dubbel zoveel werk impliceert en dus dubbel zoveel kost als enkelvoudige ikat. Weinigen zijn bereid zoveel af te dokken.

Maar het is een feit, *patola* is feller van kleur en levert een minder rafelige vorm van het dessin dan enkelvoudige ikat. Dat hebben we enkele dagen geleden in het gerenommeerde [Calico Museum of Textiles](#) in [Ahmedabad](#) geleerd. Enkel in [Patan](#) wordt deze

kunstvorm beoefend, wist onze gids Kamalini ons toen te vertellen, en dan nog enkel door de familie Salvi. En die doet dat al sedert de... 11e eeuw. Stel je voor, zo maar even veertig opeenvolgende generaties lang, van vader op zoon. Zulke fantastische verhalen kan je uitsluitend in India optekenen.

Niet alleen zijde, ook katoen is een geschikte grondstof voor ikat. Het zijn echter de vele arbeidsuren die een sari duur maken, aldus Daramshi, niet het gebruikte materiaal. Een zijden sari kost daarom niet veel meer dan een katoenen sari. Wie wil dan nog veel geld

uitgeven aan ordinair katoen?

Per weefgetouw heeft Daramshi tien werknemers nodig. Vroeger had hij drie weefgetouwen, nu maar één. Om drie weefgetouwen aan het werk te houden heeft hij noch voldoende afzet, noch voldoende personeel. Zo produceert hij amper vier sari's per maand. Slaagt hij erin die aan de man te brengen, dan werkt hij min of meer *break-even*. Maar op de plaatselijke bevolking moet hij daarvoor niet rekenen, die kunnen zijn sari's uiteraard niet betalen. Kapitaalkrachtige klanten moet hij in het verre Delhi of Mumbai gaan zoeken.

Te midden van een uitgestrekte tuin net achter de duinen liet de Maharao van Kachchh een zomerpaleis optrekken

Naast Daramshi beheersen alleen zijn neef en de man die we aan het werk zien, de techniek van het afbinden. En daar draait eigenlijk alles om. Of een van Daramshi's kinderen het ambacht zal voortzetten, is hoogst twijfelachtig. Daramshi sluit zelfs niet uit dat ikat in Gujarat zal uitsterven. En dat is jammer, vindt hij. Want ikat vind je ook in Orissa, West-Bengalen en Andhra Pradesh. Maar het is Gujarat dat het meest verfijnde werk aflevert, horen we deze inwoner van Gujarat besluiten.

[Bhujodhi](#) is de plek waar we met de [Shrujanstichting](#) kennismaken. In een vlot ritme

Mandvi – Vijaya Vilaspaleis

schetst een dvd-filmpje ons het ontstaan ervan. Ze richten zich op de handen, de hoofden en de harten van de mensen, zo klinkt het poëtisch uit de computerboxjes. Het was de grote droogte van 1969 die daartoe de aanzet gaf. Liefst vijftienduizend dorpen deelden toen in de klappen. Met een startkapitaal van niet meer dan 5 000 roepies – ongeveer 100 euro – zette mevrouw Chadashraff dit textielcentrum op poten. Tegenwoordig worden in de dorpen 18 000 vrouwen bereikt en worden zestien borduurstijlen actief ondersteund. Meteen wordt ook de rol van de vrouw in de samenleving in de verf gezet.

Vergeleken met de somptueuze paleizen die je vooral in Rajasthan aantreft, valt Vijaya Vilas wellicht wat pover uit

Toch wil het centrum nog een tandje bijzetten, legt Kativa uit. Een budget van zo maar even vier miljoen USD hebben ze op het oog om het *Living and Learning Museum of Kachchh* uit te bouwen. Daar zal de bouw van een museum mee gefinancierd worden, maar ook een bibliotheek, videomateriaal, een researchcentrum en zelfs twee mobiele eenheden waarmee de dorpen afgereisd kunnen worden. Alleen zo kunnen patronen onder de vrouwen in de dorpen verdeeld worden, inclusief garen en instructies. Enige tijd later wordt dan het resultaat opgehaald. Steeds worden de vrouwen aangemoedigd kwaliteit

na te streven. Voor een goed werkstuk ontvangen ze een vast bedrag, slordig werk wordt ter verbetering teruggegeven. Ook de distributie van de afgewerkte producten heeft het centrum in handen, via winkels in grootsteden zoals [Delhi](#), Mumbai en [Hyderabad](#).

Kativa neemt ons mee naar de kelder, waar 1 100 stukken op professionele wijze bewaard worden. Het is er droog en duister, zonlicht dringt er niet binnen, *flashen* mag niet. Voorzichtig toont ze ons enkele precieze stukken met haar gehandschoende

handen.

Met een mix van verbazing en bewondering laten we de Shrujanstichting achter ons. Zo zorgzaam, zo efficiënt, zo vooruitziend – zo kennen we India eigenlijk niet.

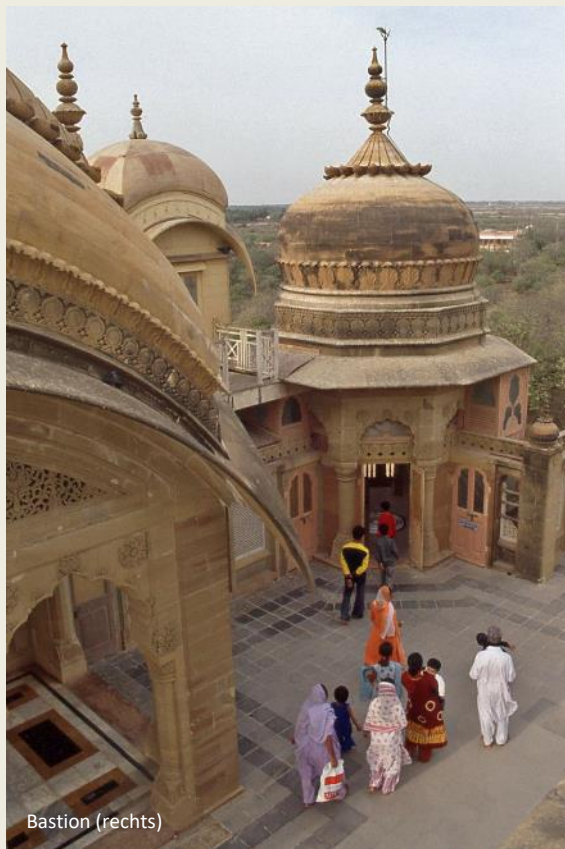
Genoeg textiel nu, via Bhuj zetten we koers naar het zuiden. Meer bepaald naar de [Golf van Kachchh](#) aan de kust van de Arabische Zee. Want daar is het, te midden van een uitgestrekte tuin net achter de duinen, dat de Maharao van Kachchh – zeg maar de koning van Kachchh – in 1929 een zomerpaleis liet optrekken.

In feite was het niet eens voor zichzelf dat de Maharao aan het bouwen ging, het was voor zijn zoon en troonsopvolger Madansinhji Vijayaraji. Het zomerpaleis kreeg daarom de naam [Vijaya Vilas](#). Ondertussen weten we dat deze Madansinhji de laatste koning van Kachchh zou worden en slechts enkele maanden zou regeren vooraleer zijn prinselijke staat in de kersverse Republiek India zou opgaan.

Bengaalse koepels sieren de zijanten van het gebouw, achthoekige bastions domineren de vier hoeken

Arm noch rijk werd door de aardbeving van 2001 gespaard. De schade aan het koninklijk paleis in Bhuj was zo groot dat het onbewoonbaar werd. Maar het zomerpaleis aan de kust bleef ongedeerd. Daar nam de huidige Maharao zijn intrek op de eerste verdieping en daar resideert hij nog steeds – voor zover hij in Kachchh verblijft, want doorgaans houdt hij zich in Mumbai op. Het bemeubelde gelijkvloers en het dakterras stelt hij groothartig voor het publiek open. Tegen een kleine vergoeding weliswaar, kwestie van nog wat inkomsten binnen te rijden.

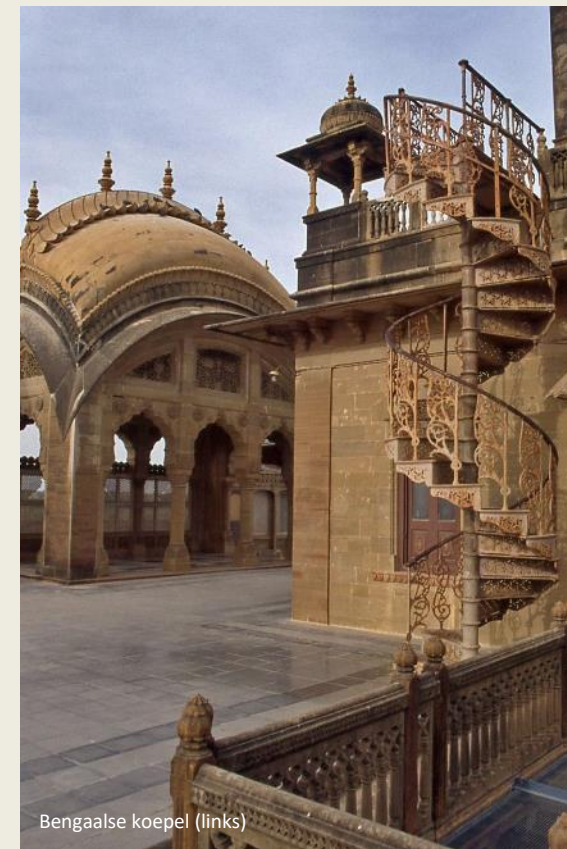
Toegegeven, vergeleken met de somptueuze paleizen die je in Rajasthan aantreft, valt Vijaya Vilas wellicht wat pover uit. Toch maakt dit paleis in rode zandsteen indruk, al was het maar om zijn eigenzinnige architectuur. Bengaalse koepels sieren de zijanten

Bastion (rechts)

Dakterras

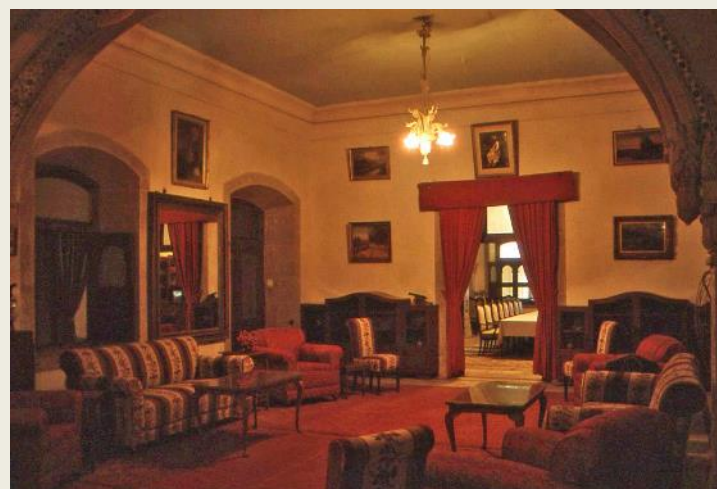
Bengaalse koepel (links)

van het gebouw, achthoekige bastions domineren de vier hoeken, helemaal centraal staat een enorme koepel op een platform ondersteund door pilaren. Veel ramen zijn van *jali's* voorzien, het typische filigraanwerk in steen.

Het dakterras kijkt in alle richtingen over de omgeving uit. Heerlijk vertoeven is het daar, we genieten van het lichte windje dat door de gaten van de *jali's* speelt, de pauwenkrenten die uit het mooie park opstijgen, het ruisen van de Arabische Zee, net zichtbaar over

de duinen, en de orangerode zonneloed aan de westelijke horizon.

In de vooravond zakken we nog even naar [Mandvi](#) af. Tot in de 17e eeuw was dat de belangrijkste zeehaven van Gujarat. De handelsvloot van Mandvi moet toen zo'n vierhonderd schepen omvat hebben. Hun handelsactiviteiten bracht hen naar Oost-Afrika, de Perzische Golf en de kust van [Malabar](#) – door Europeanen ook wel de Peperkust genoemd.

Zelfs met China zouden er handelscontacten geweest zijn. Maar gaandeweg heeft de verzanding van de haven dat onmogelijk gemaakt. Tegenwoordig stelt Mandvi als zeehaven niets meer voor.

Toch is er een bedrijvigheid die het verval overleefd heeft. En dat is de scheepsbouw. De vaardigheid om schepen te bouwen hebben ze nog niet verleerd. Indertijd waren dat uitsluitend *dhows*. Traditionele zeilschepen zijn

dat, met een of meer masten waaraan een groot driehoekig zeil bevestigd was. Door hun diepe laadruimte hadden *dhow*s een aanzienlijke vrachtcapaciteit. Naar gelang van de grootte had je een bemanning van twaalf tot dertig man nodig.

Schepen bouwen ze hier nog altijd op traditionele wijze, bijna volledig met de hand. Meer dan een handboormachine en een polijstschijf hebben ze niet

Schepen bouwen, dat doen ze hier nog altijd op vrij traditionele wijze, bijna volledig met de hand, want meer dan een handboormachine en een polijstschijf hebben ze niet. Drie reusachtige houten rompen staan in de steigers. Eén daarvan is naar schatting 35 à 40 m lang en 10 m hoog – binnenin oogt de romp ronduit indrukwekkend. Balken worden niet uitgefreesd, maar uitgekapt met hamer en beitel. Veiligheidsvoorzieningen ontbreken volkomen.

De gezamenlijke handelsvloot van Mandvi moet zo'n 400 schepen omvat hebben

Zodra de romp voltooid zal zijn, zal ze naar Dubai gesleept worden – waarschijnlijk met een nuttige lading zoals aardappelen, geiten of buffels aan boord. In Dubai zal de motor gemonteerd worden en vervolgens zal het vaartuig voor de afwerking terug naar

Mandvi gesleept worden. Een Nobelprijswinnaar Economie moet je niet zijn om te beseffen dat deze manier van werken vermoedelijk niet lang meer zal standhouden.

Terwijl de zon aan de wolkeloze hemel haar verschroeiend parcours inzet, kuieren we een laatste maal door de smalle markstraatjes van Bhuj. Straks zullen we de vlucht naar Mumbai nemen. Maar eerst laten we de sfeer van de onfortuinlijke stad nog even over ons neerdalen. Sporen van de aardbeving zijn er overal, de meeste marktgangers koesteren ongetwijfeld herinneringen aan een of meer dierbaren uit hun familie- of kennissenkring die de ramp niet overleefd hebben. Toch bruist de stad van het leven.

Jaak Palmans
© 2006, 2023

[Terug naar Pacomaja](#)

*Diezelfde veerkracht, diezelfde
weerbaarheid hebben we ook in de
onherbergzame Banni ontmoet*

Diezelfde veerkracht, diezelfde weerbaarheid hebben we ook in de onherbergzame Banni ervaren. Vooral lachende mensen hebben we daar ontmoet, mensen die erin slagen hun eeuwenoude tradities in stand te houden en in deze barre omstandigheden in hun levensonderhoud te voorzien. Maar vooral hun gastvrijheid maakte indruk op ons – Ramatbhai die zich verontschuldigde omdat ze de verwende toeristen geen voedsel of drank kon aanbieden. Simpelweg omdat ze zelf niets te eten had. We zullen haar nooit vergeten.

[Top](#)